

Szentháromság ünnepe után 9. vasárnap

2009. augusztus 9.

A hűség kockázata

Textus: Máté 25,14–30

1. Amit a textusról tudni kell – exegetikai/kortörténeti megértés

A Máté 25,14–30-t a „talentumok példázatának” szokták nevezni.¹ Ez az elnevezés azonban már induláskor kérdéses ösvényre terelheti az exegézisünket. Ugyanis a példázat fókuszában nem a talentumok állnak, hanem a szolgák, akikre uruk a talentumokat bízta, illetve az a mód, ahogy ők uruk vagyonával ténykednek. Jézus nem a talentumokhoz akar hasonlítani itt valamit (Isten országát), hanem a példázat magatartásformákat akar kiemelni, amelyben a talentum a képanyag másodlagos eleme csupán.² Ez pedig azt is jelenti, hogy a szöveg magyarázatában nem annyira a talentum, mint szimbólum beazonosítására kell tennünk a hangsúlyt, hanem arra a viselkedési paradigmára kell fordítani a figyelmet, amelyet a szolgák és az ő uruk egymáshoz való viszonyában látunk. Helyesebb lenne tehát ezt a szövegrészt pl. „a szolgálati hűségről és hanyagságról”, vagy „hű és hanyag szolgákról” szóló példázatnak nevezni. Természetesen, mindez nem zárja ki azt, hogy a talentum, mint képanyag bizonyos jelentőséggel bír a szövegben.

A Máté 25,14–30 egy nagyobb gyűjtemény része, amely Jézusnak az utolsó időkre vonatkozó tanítását (eszkatológiai rész) tartalmazza (Mt 24–25).³ Ez a gyűjtemény Jézus konkrét kijelentései mellett több olyan példázatot is magában foglal, amelyeknek témája az utolsó ítélet és az arra való előkészülés. A gyűjteményen belül egyes példázatok szorosabban kötődnek egymáshoz és korábbi gondolatokat fűznek tovább. Jézus kijelentéseit a Mt 24-ben két rövid példázat zárja. Mt 24,43–44 az Úr napjának eljövetelét az éjjeli tolvaj váratlan betöréséhez hasonlítja. Mt 24,45–51 pedig részben témát vált, és a Jézus eljövetelére való illendő és állandó előkészületről beszél egy olyan jó szolga példája kapcsán, akit az ő ura, amikor hazajön, munkában talál. Van olyan vélemény, mely szerint a szüzekről szóló példázat (25,1–13), illetve a szolgálati hűségről szóló példázat (25,14–30) ezt a korábbi két rövid hasonlatot akarja a maga rendjén részletesebben továbbfejteni.⁴ Az előbbi a tíz szűz példáján keresztül az Úr napjának hirtelen és váratlan eljöveteléről szól (mint a tolvaj),

¹ Ezt a perikópát az 1908-as Revideált Károli Bibliában (RevK) illetve a Magyar Bibliatársulat 1990-es Újfordításában (MBI) egyaránt úgy jelölik meg, mint a talentumokról szóló példázatot.

² Úgy kell ezt elképzelnünk, mintha a megelőző, a tíz szűzről szóló példázat (Mt 25,1–13) a „lámpalaj példázatának” neveznénk. Világos azonban abban is, hogy az okos és bolond szüzek állnak a példázat középpontjában, és azok a magatartásformák, amelyeket ezek képviselnek. Ellenpéldaként említhetjük pl. a mustármag (Mt 13,31–32) vagy a kovász példázatát (Mt 13,33), ahol a mustármag / kovász = Isten országa hasonlaton van a hangsúly.

³ Máté többször csoportosítva mutatja be Jézus beszédeit: pl. Hegyi Beszéd (Mt 5–7), Isten országáról szóló példázatok (Mt 13), a gyülekezeti közösség életére vonatkozó tanítások (Mt 18) (vö. Hagner: *Matthew*. 683–685.).

⁴ Vö. Van Bruggen: *Matthäus*. 429.

az utóbbi pedig a 24,45-51 jó és gonosz szolgáról szóló képét bontja tovább, most már egy másik oldalról is megvilágítva. A záró példázat pedig (Mt 25,31-46) azt a kérdést feszegeti, amely az előzőekben implicit módon előkerült, hogy ti. a gyülekezet nem homogén közösség, vannak hűséges és hűtlen szolgák, okos és bolond szüzek, juhok és kecskék.

Máté evangélista szerint Jézus ezt a példázatot a *tanítványoknak* mondja (Mt 24,1).⁵ Világos ez a képanyag további részéből is. Mt 25,14 szerint az úr (Jézus) a saját szolgáit (tanítványok) bízza meg feladattal. Ezek szerint a jó és a gonosz szolga ellentéte nem a tanítványok és „a világ” ellentétét fejezi ki, hanem a jó tanítvány és a rossz tanítvány közötti ellentétet. Ez a példázat figyelmeztetésével együtt a mindenkori keresztyén gyülekezetnek szól.

A Mt 24,1 folytatja tehát a megkezdett gondolatsort (vö. γάρ). A történet szorosán kapcsolódik a Jézus eljövételéről szóló tanításhoz. Ez az eszkatológikus perspektíva az, amely a példázat cselekményében motiváló erőként hat. Az a tény, hogy Jézus visszajön, indokolja azt, hogy mit, miért és hogyan kell cselekedni a visszajövetelt megelőző időben. A keresztyén etikának két mozgatórugója van: az egyik a Krisztus-esemény, ahol a tanítvány a feladatot kapja (Jn 13,15: „példát adtam nektek...”), a másik a számonkérés, ahol elszámol azzal, hogy hogyan teljesítette a feladatát. Mindkettőre figyelni kell. Aki csak az elsőt tartja szem előtt, könnyelmű lesz, aki csak a másodikat, rettegésben éli az életét (mint a példázatbeli harmadik szolga).

A Mt 25,14 szerint az ember eltávozik, nem mond le a hatalmáról, csupán távolléte idejére bízza meg a szolgáit. A szolgák nem öröklik a vagyont, nem a sajátjuk, csak sáfárkodniuk kell. A δοῦλος nem feltétlenül rabszolgára utal, hanem az alattvalóra. Már itt hangsúlyos az, hogy az úr nem *egy* szolgára bízza a vagyonát (talentumokat), hanem több szolgát (Mt szerint hármat) rendel erre.⁶ A szolgák *együtt* lesznek az úr teljes vagyonának őrei. A megbízó úr szemszögéből nézve mindegyik ugyanúgy szolga, alárendelt, δοῦλος. Egymás között pedig szolgatársak (vö. σύνδουλος Mt 24,49-ben). A görög szöveg nem elsőrangú, másodrangú és harmadrangú szolgákról beszél, még csak nem is sorszámneveket találunk itt, hanem egyikről (ὁ μὲν), másikról (ὁ δὺο) és ismét másikról (ὁ ἕν). A feladatkör is ugyanaz, mindhárom szolgára ugyanúgy talentumokat (értéket) bíz. Csupán a megbízatás mértékében van különbség.⁷ Az egyik öt talentumot, a másik kettőt, a harmadik egyet kap, ki-ki az ő erejéhez mérten (κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν). A δύναμις a szolgákban már meglévő képesség, előzetes adottság, amelynek figyelembe vételével történik a talentumok szétosztása. A megbízatás mértékében való különbség tehát

⁵ Lukács párhuzamos példázata (vö. a 2. alpont) egy szélesebb hallgatói kört enged feltételezni (Lk 19,11; vö. Kozma Zsolt: *Jézus Krisztus példázatai*. Gödöllő, 2002, Iránytű Alapítvány. 42.). Ez az eltérés nemcsak abból adódik, hogy Lukács más történeti kontextusba ülteti a példázatot (Jeruzsálem felé vezető úton, hogy választ adjon azoknak, akik azt hiszik, hogy azonnal, azaz Jézus bevonulásával megérkezik Isten országa). Megfigyelhető ugyanis, hogy Jézus eszkatológikus tanításának leírásánál is, Mátyától eltérően Lk 21,5-36 nem szűkíti le explicite a hallgatóság körét Jézus tanítványaira.

⁶ Lk verziójában tíz szolgának adott 1-1 talentumról olvasunk, de az elszámolásnál csak három szolga jelenik meg.

⁷ Lk-nál a különbség nem a kapott talentumok / minák számában van (megbízatás), hanem az elért teljesítményben (az egyik egy minához még tízet szerez, a másik még ötöt). Mt-nál ellenben a teljesítmény mindkét esetben ugyanolyan mértékű (100%-os).

abból adódik, hogy eleve más δούλῳς-szal, más adottságokkal rendelkeznek a szolgák. Amennyiben személyválogatásról lehet beszélni, akkor azt csak jó értelemben tehetjük: az úr tekintettel van arra, hogy ki mire képes. Ebben benne van az, hogy az úr ismeri az ő szolgálai δούλῳς-át, tudja, hogy kire mit bízhat. Sőt, amint a harmadik szolga példája később bizonyítja, az úr motivációként még többet is rá mer bízni, mint amennyire a szolga képes lenne. Mindenesetre, abban a tényben, hogy a talentumok (az egész vagyon) a szolgák kezére kerülnek, az úr irántuk való bizalma nyilvánul meg. Mt elbeszélése nem tartalmaz konkrét utasítást arra nézve, hogy az úrnak mi a szándéka ezzel a pénzzel,⁸ de a „kinek-kinek az erejéhez mérten” megjegyzés implicite azt feltételezi, hogy az úr itt a kereskedelemre gondol.

A talentum hatalmas pénzösszeg. Egy átlag munkás napi bére 1 drachma (dénár) volt. 100 drachma = 1 mína. 60 mína = 1 talentum.⁹ Tehát 1 talentum = 6000 drachma, azaz 6000 napi bér, azaz kb. 17 évi napszám.¹⁰ A Mt 25,21 szerint azonban az úr szemében még ez a hatalmas összeg is kevés ahhoz viszonyítva, amennyit a két szolga jutalomképpen kapni fog. Még az is, aki az egy talentumot kapta, iszonyú mértékű megbízatást kapott. Ez az összeg csak akkor kevesebb, ha az őt vagy a két talentumhoz hasonlítjuk, de hatalmas kincs, ha a szolga saját lehetőségeihez mérjük. Végző soron mind a pénz, mind az esetleges nyereség az úr tulajdona, nem a szolgáké, így a szolgákra nézve mindegy volt, hogy mekkora összeggel kereskednek.

A görög kéziratokban (és ennek megfelelően a fordításokban) eltérés van abban a tekintetben, hogy az „azonnal” időhatározó szócska (εὐθέως) melyik vershez kapcsolható. A legtöbb kézirat a 15. vershez csatolja (az úr „azonnal elutazott”; vö. RevK), egy néhány fontos kézirat viszont a 16. vershez (az első szolga „azonnal elindult”, azaz nyomban munkához látott; vö. MBT).¹¹ Ez utóbbi azért valószínűbb, mert Mt (aki gyakran használja ezt a kifejezést) ezt a szócskát mindig azon ige *elé* szokta beszúrni, amelyre vonatkozik.¹² Tehát nem „azonnal elutazott” (az úr), hanem „azonnal elment” (az első szolga), és nyomban munkához is látott. Ebben a megjegyzésben benne van az, hogy komolyan vette a feladatot és a Mt 24,48-beli gonosz szolgálával ellentétben nem arra gondolt, hogy lesz majd még ideje az úr hazatéréséig tevékenykedni.

A két tevékeny szolga esetében a munka 100%-os gyümölcsöt hozott. A talentum mértéke különbözött ugyan, de a hozzáállás és az eredmény nem (vö. ὡσαύτως, „ugyanúgy”, 25,17). Ennek megfelelően a számadáskor mindkét szolgát ugyanúgy értékeli az uruk. Mindkettő jó és hű szolga, és mindkettő pontosan ugyanabban a jutalomban részesül: bemehetnek az örömlakomára (25,21,23). A χαρά a héber *szimchá*hoz hasonlóan az úr hazatérésének alkalmából rendezett ven-

⁸ Lk ezzel szemben nyilván hangsúlyozza, hogy azért adja át nekik, hogy kereskedjenek (Lk 19,13).

⁹ Vö. Kozma Zsolt: *Jézus Krisztus példázatai*. 504.

¹⁰ A végösszeg 48 000 drachma, ami 12x4000, amely tekinthető szimbolikus számnak: az „egész vagyon”-t fejezi ki (vö. Mt 25,14).

¹¹ Vö. Van Bruggen: *Matthäus*. 430; Hagner: *Matthen*. 732.

¹² Pl. 4,20; 8,3; 20,34; 21,2; 26,49.74; stb.

dégséget jelenti.¹³ A példázatban azonban a Jézus visszajövelekor sorra kerülő eszkatológikus vacsorára is utalhat (vö. Mt 22,1–14; 25,10).

A harmadik szolgáról beszél a példázat a legrészletesebben, ami arra vall, hogy ez a szöveg elsősorban figyelmeztetésként hangzik el. Ez a szolga elrejtette a pénzt a földbe, valószínűleg a tolvajok elől.¹⁴ Pedig a pénz természetszerűen azért van, hogy forgassák. Még hangsúlyosabbá válik ez, ha arra gondolunk, hogy az úr erre nézve utasítást is adott (Lk 21,13). Esetleg utalhat ez arra is, hogy ez a szolga nem számolt azzal, hogy ura hosszabb ideig marad távol (vö. a bolond szüzek a megelőző példázatban), és arra gondolhatott, hogy rövid időre nem érdemes ekkora kockázatot vállalni azért a kis nyereségért, amelyet ez a pénzösszeg hozhat. Esetleg a saját képességei (δύναμις) felől is kétségei lehettek. Az ura látott benne annyi alkalmasságot, hogy rábízta a talentumot, de ő kételkedett abban, hogy képes lenne megfelelni ennek a feladatnak. A benne rejlő δύναμις-t nem állította az ő urának a szolgálatába. A Mt 25,24-ben olvasható önvallomása a szolga hitének alapjaira világít rá: „Úgy ismertelek meg (γινώσκω ind. aor.), hogy te kemény ember vagy.” A kemény (σκληρός) itt nem a kegyetlen embert jelenti, hanem a szigorú, határozott urat. A szolga életformája, etikája ezen az ő uráról alkotott képen („istenképen”) alapszik. Ennek a félelemnek a fogságában élt. Nem tudott felszabadulni. Pedig pontosan abban a tényben, hogy ura rábízta a kincseit, láthatta volna azt, hogy bizalommal van irányában. Abban pedig, hogy az úr egy talentumot adott neki és nem kettőt és nem ötöt, láthatta, hogy tekintettel van a képességeire is, amely ismételtlen az iránta való szeretetről árulkodott. Ez a szolga az az ember, aki az ő ura hozzá való eddigi viszonyulásának csak a negatív vonatkozásait memorizálta.

A számadásban az úr azon a nyelven beszél vele, amelyet a szolga is ismer. Még az a töredékes kép is, amellyel a szolga bírt, egy másfajta cselekvési forma mozgatórugója is lehetett volna. Így úgy tűnik, hogy nem egyéb, mint a tétlenség és könnyelműség tisztelettudó takargatása. Ha az úr ott is arat/takar, ahol nem vetett (25,24.26), azaz mindenhol a nyereséget keresi, akkor is lehetett volna mit tenni. Elmenni a bankárokhoz, akik ugyan nem adtak volna 100%-os kamatot, de nagyobb hasznot hoztak volna, mint a hosszú ideig (25,19) elrejtett kincs. Az úrnak ez a reakciója furcsának tűnhet a mai olvasó számára. Miért kellene inkább a kockázatos kereskedést vállalni a biztonságos megőrzés helyett? De nem felejthetjük el, hogy a példázaton túl Jézus a tanítványoknak az Isten országában, az evangélium terjesztésében való ténykedéséről beszél, amelyre nézve axióma az, hogy itt a kockázatokkal nyereség és nem veszteség jár (vö. Mt 10,39; 16,25).¹⁵ A gonosz és rest szolga (Mt 25,26) ellenpárja a jó és hű szolgának (ἀγαθός/ποιηρός). Ebből a parallelizmusból viszont az is következik, hogy a hűség ellentéte nemcsak a hűtlenség (hitelenség),¹⁶ hanem a restség is. Mt 24,48–49-ben (amelyet ez a példázat tovább fejt) az a gonosz és hitetlen szolga áll előtérben, aki részegeskedik és veri a szolgatársait. De a Mt 25,14–30 arról beszél, hogy nemcsak az a rossz szolga, aki valami

¹³ A kifejezés további használatához, lásd Strack-Billerbeck: *Matthäus*, 972–973.

¹⁴ Vö. Strack-Billerbeck: *Matthäus*. 973–974.

¹⁵ „...aki pedig elveszti életét értem, az megtalálja azt”.

¹⁶ A héber és a görög egyaránt ugyanabból a szógyökből képzik a „hinni” és „hűségessé lenni” szavakat (*áman / püszt-*).

rosszat tesz, hanem az is, aki nem tesz valami jót, aki lusta. Azaz megtartóztatni magam a részegségtől, még nem jelenti a tanítványi szerepkör betöltését.

Az összefoglaló zárógondolatot („akinek van adatik...”) nem szabad a kontextustól függetlenül értelmezni és mindenre érvényes axiómává emelni. Itt konkrétan erre az esetre vonatkozik és nem általában érvényes alapelv.¹⁷ Akinek van nyeresége (első és második szolga) lesz még ennél is nagyobb nyeresége is, akinek nincs nyeresége (harmadik szolga) attól az az egy talentum is elvétetik, amely nála volt.

2. A perikópa megértése – teológiai összefüggések feltárása

A példázat Máté evangéliumában elfoglalt helyéről és ennek teológiai jelentőségéről a fentiekben már szó volt. És utalás történt már arra is, hogy ennek a példázatnak egy változata (ikerpárja) Lukácsnál is megjelenik (Lk 19,11–28). A két szöveg viszont több szempontból is eltér egymástól. Más az irodalmi és történeti kontextus, több ponton eltérőek a tartalmi elemek és részben más az üzenet is, amely a példázathoz kapcsolódik.¹⁸ Éppen ez a különböző szerzői/szerkesztői szándék az, amely azt sugallja, hogy a két példázatot azon kontextusokon belül kell értelmezni, amelyekre nézve íródtak. Az ige magyarázata rendjén nem kell a Lk verziójának sajátosságait külön kiemelni.

A példázatbeli úr itt is Jézus személyére utal, mint ahogy ő áll minden eszkatológikus példázat középpontjában a Mt 24–25-ben. A szolgák a mindenkori tanítványok. A feladat, amire a megbízást kapják, az Isten országának terjesztése a Krisztus visszajövele előtti időben. A talentumokkal való sáfárkodás pedig az a szolgálat, amelyet a tanítványoknak végezniük kell. Ilyen értelemben a Mt 25,14–30 összefüggésbe hozható olyan textusokkal, amelyek a keresztyén gyülekezetben tevékenykedő szolgák azonos feladatköréről, de megbízatásuk különböző formáiról beszélnek. Az Ószövetségben többször olvasunk arról, hogy Isten szolgálói különböző „talentumok” birtokában végzik munkájukat. Mózes, aki magát képtelennek érzi arra, hogy Isten szószólója legyen a nép előtt, egy szolgatársat kap maga mellé Áron személyében, aki „száj gyanánt” lesz majd neki (2Móz 4,10–16). Amikor Mózes amiatt panaszkodik, hogy nem tudja egyedül viselni népének terhét, Isten 70 szolgatársat rendel mellé, akiknek ugyanabból a lélekből ad, amely Mózesben volt, és vele együtt töltik be majd ugyanazt a feladatot személyes, a lélektől kapott talentumaik szerint (4Móz 11). A szent sátor elkészítésekor ugyanannak a sátornak a szolgálatában, de különböző helyeken találjuk Lévi fiainak családjait (4Móz 3,14–39; 4,1–33). 1Móz 49,1–28 és 5Móz 33 szerint Izrael mindenik törzse külön áldást kap Jákóbon illetve Mózesen keresztül (vö. 1Móz 49,28: „mindegyiket a ráálló / neki szóló áldással áldotta meg”), de az egyes törzseknek adott áldások különbözősége Izrael egész közösségére nézve mégis az egységet szimbolizálja. Hasonló példákat hozhatunk az Újszövetségből is. ApCsel 6 szerint a tanítványok közösségének föl kellett ismerni azt, hogy kinek hol van a szolgálati területe. Ott ahol Szentlélekkel teljes emberek

¹⁷ Vö. Mt 13,12-t egy másik kontextusban.

¹⁸ Lk története ráadásul kétfókuszú. A Mt-i verzióhoz viszonyítva alattvalók lázadásáról és azok megbüntetéséről is olvasunk (Lk 19,14.27), de ez valószínűleg irodalmi átszerkesztés eredménye. A részletekhez lásd pl. Kozma Zsolt: *Jézus Krisztus példázatai*. 500–513. Kevésbé valószínű a Van Bruggen véleménye (*Mattheüs*. 430), miszerint a Lk és Mt verzióját két különböző példázatnak kellene tekintenünk.

végzik a szolgálatot, kamatoztatják a kapott talentumokat, „Isten igéje növekedik és sokasodik a tanítványok száma” (6,7). Róma 12,3 pedig a hit mértékéről beszél, amelyet Isten kinek-kinek megadott, sok példával illusztrálva az egységet és a különbözőséget. A levélnek ez a fejezete, amely a Római levél megelőző tanító részeit zárja rávilágít arra, hogy az Isten által megváltoztatott elme (Róm 12,1) nemcsak egy másfajta gondolkodásmódhoz, hanem egy másfajta életgyakorlathoz is vezet (12,2kk). Magától értetődően ide tartozik az 1Kor 12, amely a lelki ajándékok különbözősége ellenére megvalósuló egységben látja a gyülekezet fennmaradását. Ezek az ajándékok, amelyeket az apostol itt a test tagjaihoz is hasonlít, nem önmagukért, hanem a másik tagért, végső sorban pedig az egész testért vannak. Jakab levele pedig további példáját adja annak, hogy az aki a felülről való „jó adományban és tökéletes ajándékban” részesült (Jak 1,17), ezt cselekedeteiben kell, hogy kamatoztassa (Jak 1,22; 2,14–17).

3. Prédikációvázlat

Gazdasági válságban van a világ. Vannak, akik ezt csak a híradóból tudják, vannak, akik a pénztárcájukon érzik akkor, amikor kimennek a piacra, és vannak, akiket egzisztenciálisan, egészen közelről érint: elveszítik munkahelyüket, vagy csőd szélére kerül a vállalkozásuk. A gazdasági válság legfontosabb jele az, hogy csökken, vagy megszűnik a befektetések száma. Ott ahol válság van, nincs befektetés. Ez nemcsak a gazdasági életben működik így, hanem a hitéletben is. Ha válság van, nincs befektetés. Nem vállalom a kockázatot. A hitéletben viszont ez a legnagyobb kockázat: ha nem vállalom a kockázatot. Jézus mondja: „Aki megtalálja életét, az elveszti azt, aki pedig elveszti életét érterem, az megtalálja azt.” (Mt 10,39). A tanítványság elejétől végéig erről szól: merek-e kockázatot vállalni Isten országa érdekében?

A fenti példázat a mindenkori Krisztus-tanítványok kockázatos szolgálatáról szól, a hűség kockázatáról. A példázatot az Úr a saját tanítványainak mondja el. Mai szereplői itt ülnek a templomban. Mindhárman ugyanattól az úrtól kaptak ugyanolyan talentumokat, értékeket, nagyobb vagy még nagyobb mértékben. A példázat tehát nem egyházban élőkről és egyházon kívüliekről beszél, nem hívőkről és hitelenekről. A szereplők mi vagyunk, a Jézus visszajövetelét váró gyülekezet. A szövegben mindhárom szolga „adventben él”, azaz tudja, hogy útra induló uruk előbb-utóbb vissza fog térni, és hogy munkájukkal és a rájuk bízott vagyonnal (talentumokkal) el kell majd számolniuk. A példázat végére mégis úgy látjuk, hogy a szolgák sorsa alapvetően másképpen alakul. Egyik örömlakomára megy, a másik kint marad a sötétben. Nem azért, mert tobzódva élt, eltékozolta volna a pénzt, hanem egyszerűen azért, mert nem csinált vele semmit. Mert nem mert kockáztatni. Mert félt az urától. Vagy, mert kétségei voltak a saját kapacitása felől. Vagy, mert elégedetlen volt az étellel, hogy másnak több jutott. Vagy, mert lusta volt, vagy közömbös. Egyszerűen nem érdekelt ez az egész befektetési történet. Az indokok mit sem változtatnak azon a tényen, hogy két szolga mulat az ő urának asztala körül, míg a másik kint, a sűrű sötétben fogait csikorgatja. Mt 7,21: „Nem mindenki megy be a mennyek országába, aki ezt mondja nekem: 'Uram, Uram', hanem csak az, aki cselekszi az én mennyei Atyám akaratát.”¹⁹

¹⁹ Lásd még Mt 25,1–13; 25,31–46; stb.

1. *Értéket bíztak ránk*

A Krisztus szolgája olyan tanítvány, akikre értékeket bíztak (Mt szerint mind a hárman kaptak, Lk szerint mind a tízen). Nincs senki, aki ne kapott volna. Pál írja (1Kor 14,26): „Amikor egybegyűltök, mindenkinek van zsoltára, van tanítása, van kinyilatkoztatása, van nyelvadománya, van értelmezése...”. Mindenkinek van valamije, és együtt az Úr teljes „vagyónát” hordozzuk. Mi vagyunk mindene ebben a világban. A keresztyén ember értéket hordozó ember. A keresztyén egyház Krisztus *minden* értékét bírja. Nemcsak egyszerűen szolgák vagyunk, hanem olyanok, akiket kiemeltek, megtiszteltek azzal, hogy ideig-óráig Urunk kincseinek sáfárai lehetünk. A kincs nem a miénk. Nem dolgoztunk meg érte. Nem a mi arcunk veritékének az eredménye. Ezt kaptuk, ránk bízták. A szöveg 5, 2 és 1 talentumról beszél. Ezek óriási mennyiségű összeget jelentenek. Még az egy talentum is 16–17 év munkájának a bére. Tehát nem kis és nagy összegekről van itt szó, hanem nagy és még nagyobb összegekről. A kor szokásai szerint a kereskedésből származó esetleges nyereség is a megbízó úr tulajdona volt, így a szolgáknak nem fűződtek személyes érdekei ahhoz, hogy minél nagyobb összeget vegyenek át uruktól.

Az igaz, hogy nem mindenkire bíz egyforma mértékben feladatot az Úr, de mindenkire ugyanazt az értéket bízza, más mennyiségben. A feladatunk ugyanaz (kereskedés), és Krisztus szemszögéből nézve mindannyian ugyanúgy szolgák vagyunk. Nincs rangsorolás, a talentumok nem a szolga értékét, hanem a megbízatás mértékét jelentik (vö. exegézis). A különbség abból adódik, hogy az Úr a bennünk levő képességet (*dünámisz*) nézi. Ez a képesség az, amivel teremtettségünkönél fogva rendelkezünk. Azok a talentumok, amelyeket ránk bíz, összefüggésben állnak születésünk óta magunkkal hozott képességeinkkel. A kettő nem ugyanaz. (Lehet valaki jó zenei képességekkel rendelkező ember, de nem állítja ezeket az Úr szolgálatába.). Természetesen Isten tehet kivételeket is. Ő tesz látóvá vagy vakká, némává vagy beszélővé, mondja Mózesnek (2Móz 4,11). Mégis azt látjuk, hogy végül is Isten nem Mózesből farag nagy rétor, hanem Áront rendeli arra, hogy a fáraó előtt közbenjárjon. Ha valakinek nincs zenehallása (*dünámisz*), akkor Isten nem neki adja azt a talentumot, hogy dicsőítő énekeket komponáljon, vagy gyülekezeti kórust vezessen. De megadhatja azt, hogy ugyanaz az ember más feladatot kitűnően elvégezzen. (A példákat folytathatjuk.). A talentum nem a velünk született tehetség, hanem az, amit Isten erre a velünk született tehetségre építeni akar. Éppen a magunkkal hozott képességeink miatt különböznek a talentumaink is.

2. *Mit kezdek az értékekkel?*

Hogyan ismerem fel a talentumaimat? Tegyük fel magunknak azt a kérdést, hogy mi az, amihez értek, amit természetemnél fogva tenni tudok, az a fizikai képesség, amivel rendelkezek? És utána kérdezzem meg magamtól, hogy ezt a képességet hogyan tudom a testvérem javára, a gyülekezetem életének gazdagítására, Isten dicsőségére használni? A példázat elolvasása után az már nem kérdés, hogy van-e valamilyen Istentől kapott talentumom? Csak az kérdés, hogy fölismertem-e már, illetve, hogy mit kezdek azokkal? A pénz azért van, hogy kereskedjenek vele, különben értékét veszíti. Az Istentől kapott talentumok azáltal gyarapodnak, ha élünk velük. (Minél többet zenél valaki, annál jobb zenész lesz belőle. Minél több testvér számá-

ra tudok segítőként jelen lenni, annál jobban látom át majd más emberek helyzetét és segíthetek rajtuk.)

A példázatban két szolga azonnal munkához lát. Az, aki két talentumot kap ugyanúgy igyekszik feladatának eleget tenni, mint az aki az ötöt kapta, ugyanolyan erőbedobással, ugyanolyan teljesítménnyel. „100%-osan beleadja” magát és 100%-os lesz az eredmény is. Nem arra gondol, hogy milyen kár, hogy neki csak két talentum adatott. Azzal sáfárkodik, amije van. És azzal úgy, mintha neki is öt lenne. Nem mindig sikerül ezt a mércét elérni. Mt 13,8.23 szerint az elhintett mag, ha kikel, és termést hoz, lesz ahol harminc, hatvan vagy százszorosát hozza. Sok-sok körülménytől függően. De mindenhol termést hoz.

Ha a példázatbeli harmadik szolga valami keveset tett volna (rábízta a talentumot a bankárokra) nem hozott volna 100% hasznot, de mindenképpen többet, mint így. Vannak emberek, akik elássák talentumaikat. Sok oka lehet ennek. Esetleg volt már sikertelen próbálkozásuk. Úgy érezték, hogy veszítettek. Vagy még el sem kezdtek kamatoztatni, mert eleve félnek a kudarcától. Úgy gondolják, hogy ők nem értenek „a kereskedéshez” (a keresztyén szolgálathoz). Pedig az a tény, hogy az Úr ránk merete bízni a talentumokat, azt jelenti, hogy ő lát bennünk fantáziát. Ő is kockáztat, amikor ránk bízta az evangélium sorsát. Az igaz, hogy így biztonságosabb, hogy nem teszek semmit. A hajó is a kikötőben van a legnagyobb biztonságban. Csak egy baj van: nem arra tervezték, hogy a kikötőben ringatózzék. De az is lehet, hogy nagy dolgokra vágyunk, olyanra, amihez legalább öt talentumra lenne szükségünk. S elhanyagoljuk a kéznél levő feladatokat, miközben arról álmodunk, hogy mennyire jó lenne megtenni a lehetetlent. Micsoda tőkét lehetne kovácsolni öt talentumból, de így? Esetleg van olyan, akit egy hamis istenkép gátol abban, hogy talentumaival elinduljon. A példázatbeli szolga urában egy szigorú, kemény urat lát, és nem veszi észre a gyöngédségét, amellyel vele bánik (ld. exegézis). Van olyan ember, aki csak olyan dolgokra emlékszik életében, ahol Isten valamit keresztbe tett neki. Nem szívesen szánja el magát egy ilyen Isten szolgálatára. De van, aki éppen ellenkezőleg, az Urat egy tehetetlen, nagykegyelmű ártatlan Istennek képzele, akinek teljesen mindegy, hogy teszek-e valamit az érdekében ebben a világban vagy sem. A példázat arról beszél, hogy nemcsak az a bűn, ha valaki eltékozolja az ura vagyonát, arra költi, amire nem kellene, mint a tékozló fiú, vagy ha részegeskedik, mint a Mt 24,49-beli szolga. Hanem az is bűn, ha valaki tétlenül ül, függetlenül attól, hogy milyen indokkal teszi (kisebrendűségi érzés, valós vagy vélt kudarcélmény, kezdeményezési kép telenség, stb.). A benned levő képességeket állítsd Isten szolgálatába!

Vannak, akik nemcsak a maguk talentumait ássák el, hanem a másokét is. Pl. a szülő nem tesz meg mindent annak érdekében, hogy a gyermeke talentumaival szolgálhasson Istennek, vagy akár aktívan megakadályozza őt abban.

3. Van számonkérés

A példázat arról beszél, hogy van számonkérés. Lehet, hogy az úr sok ideig van távol (Mt 25,19), de visszatér. Jó kedve van, mert újra itthon van. Örömlakomát rendezett. De ez nem jelenti azt, hogy most jókedvében egyszerre elfelejt mindent, hogy elmarad a számonkérés. Jézus mindegyik példázata, amely az ő eljövételéről szól, erősen hangsúlyozza azt, hogy nem azért jön, hogy amnesztiát hirdessen. Azt megtette akkor, amikor először jött el közénk. Pál ezt mondja az athénieknek

(ApCsel 17,30–31): „A tudatlanság időszakait (ugyan) elnézte Isten, de most azt hirdeti az embereknek, hogy mindenki mindenütt térjen meg, mert rendelt egy napot, amelyen igazságos ítéletet mond majd az egész földkerekség fölött...”. A Jézus kereszthalála igazságtalan ítélet volt. A „Krisztus szolgája”-státusz nem ment majd fel az alól, hogy mindannyiunknak meg kell állanunk Isten előtt.

A szolga hűségét az úr nem a talentum összegével méri, hanem az odaadásával. Az a szolga, aki négy talentummal jött, ugyanúgy „jó és hű szolgám”, mint az, akinek összesen tíz lett. Mindkettő ugyanahhoz az asztalhoz ül majd, ugyanannak az úrnak a vendége lesz.

Míg a másik két szolga azon fáradozott, hogy a gazda talentumaihoz újakat keressen, a harmadik esetleg arra gondolt, hogy milyen jó lenne neki is ilyen eredményeket elérni. De meg sem kísérelt tenni valamit ennek érdekében. Ideje bőven volt (Mt 25,19), de ő ezt inkább arra használta, hogy életfelfogása alátámasztására megfogalmazzon egy olyan szép mentséget, amely megfelel a szolgálai etikettnek és az elővigyázatos gazdasági stratégiának. Mint a példázatból kiderül, sikertelenül. Vannak emberek, akik előre eltervezik azt, hogy mit mondanak majd Istennek a maguk mentségére, ha ott állnak előtte. De bármennyire hiányos és töredékes is az istenismeretünk és az énképünk, az Úr talál benne annyi alapot, hogy életünket jogosan mérlegre tegye. Boldog az az ember, aki nem a kiskapukban bíz!

A képesség (*dinamisz*) bennünk van, a talentumokat megadta Isten. Mit kezdek vele? Az Istennek nemcsak azzal vagyunk adósok, amit tőle kaptunk, hanem azzal is, amit az ő érdekében tehetnénk.

4. Példák, képek, szemelvények

Példaként lehet említeni olyan történelmi személyeket, akikben egy már meglévő adottságot használt fel Isten arra, hogy az ő talentumait kamatoztassák. Bibliai példák: Dávidot Isten a juhok mellől hívta el, hogy legeltesse az ő népét (1 Krón 17,7; Zsolt 78,70–71). Pál apostol tanult zsidó ember volt, akinek tudományát megtérése után Isten a keresztyén egyház építésére használta. Olyan országokban, ahol tilos a keresztyéneknek missziót folytatni, Isten különböző szakmájú embereket (orvosok, tanárok, mérnökök) használ fel arra, hogy az evangélium hirdetői legyenek. Az úr egész vagyonát szolgálaira bízza. Lásd ehhez a 2. alpontban említett bibliai példákat.

5. További szempontok az istentisztelet alakításához

Az istentisztelet menetének meghatározásánál különös figyelmet lehet fordítani arra, hogy különböző pontokon a gyülekezet minél több tagját bekapcsoljuk (éneklés, zene, kórus, imádság, fölolvásás, versmondás). Ebben egyrészt rámutathatunk arra, amiről az ige szól, hogy ti. mindannyian talentumokkal rendelkezünk, illetve, hogy ezek a talentumok a szolgák közösségben sokkal inkább rávilágítanak Istenre, mint ha azokat egyénileg szemlélnénk. Az igehirdetés után, a gyülekezeti alkalmak bejelentésénél, hangsúlyozzuk külön azokat a szolgálati lehetőségeket, ahová a gyülekezet tagjainak be lehet kapcsolódni, akár újonnan induló, akár már működő szolgálattokról lenne szó. Határozzunk meg a gyülekezet számára konkrét szolgálati területeket (diakónia), ahová emberek jelentkezését várjuk (jól körülhatárolt keresztyén szolgálati kompetenciák).

Lekció rendjén föl lehet olvasni a teljes példázatot (Mt 25,14–30), az igehirdetés textusának pedig választhatjuk az összefoglaló 29. verset. Ebben az esetben már az igehirdetés elején hangsúlyoznunk kell, hogy ez a vers nem általános bibliai (gazdasági) szabály (ebben a formában veszélyesen félreérthető), hanem abból a kontextusból érthetjük meg, amelyben található, ti. a talentumokkal sáfárkodó szolgák történetéből. Ha a Mt 25,14–30 teljes szövegét fölolvassuk textusként, akkor választhatjuk lekciónak valamelyik, a 2. pont alatt megjelölt szövegrészt (pl. 1Móz 49,1–28 [28. vers mindegyik a *ráillő* áldást kapja]; Róm 12,1–8; 1Kor 12,1–11).

Imádság

Hálaadás azért, hogy Isten „minden vagyonát” ránk bízta, hogy tekintettel van „képességeinkre”, hogy bizalommal van irántunk. Kérés, hogy mutassa meg Isten, hogy milyen talentumokat adott nekünk személy szerint, és tudatosítsa bennünk azt, hogy hogyan lehet ezekkel élni a közösség hasznára és az ő dicsőségére. Helyezzen ő oda minket, ahol látni szeretne. Adja meg nekünk a kockázatvállalás merészségét, és merítsünk erőt abból a kockázatból, amelyet ő vállalt érettünk, amikor Fiát elküldte, vagy amikor az evangélium sorsát a mi kezünkre bízta.

Énekek. 419 – Ó, Sion ébredj; 432 – Mit használ keresztyénségem; 472 – Most, most még ifjú korodban (munkálkodj későn, korán; add időd, erőd neki).

6. További irodalom²⁰

Bonnard, P.: *L'Évangile selon Saint Matthieu*. Neuchatel²1970, 360–365.

Bruggen, J. van: *Mattheüs. Het evangelie voor Israel*. CNT³; Kampen, 1990, 429–432.

Hagner, D. A.: *Matthew 14–28*. WBC 33B; Waco, 1995, 730–737.

Kálvin J.: *Evangéliumi harmónia*. 3. köt.; Budapest, 1941, 166–171.

Kozma Zs.: *Szavak az Igéből. Tanulmányok*. Kolozsvár, 2003, 284–285.

Kozma Zs.: *Jézus Krisztus példázatai*. Gödöllő, 2002, Iránytű Alapítvány. 500–513.

Ryle, J. C.: *Expository Thoughts on Matthew*. Edinburgh, 1995.; repr. 335–340.

Strack, H. L. és Billerbeck, P.: *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch. Das Evangelium nach Matthäus*. München⁵1969, 970–973.

Szabó A.: „Lábam előtt mécses a te igéd”. *Naponkénti segítség az Újszövetség olvasásához*. Budapest, 1995, 111–112.

Balogh Csaba (Kolozsvár)

²⁰ További olvasmányhoz lásd Hagner: *Matthew*. 730–731.